

Česky s humorem

Milena Vonková

ABSTRAKT:

Text se zabývá možnostmi využití humoru ve výuce českého jazyka pro cizince. Autorka se zamýšlí nad specifickým působením humoru ve vyučovacím procesu, nad fenoménem zvaným český národní humor, nad jeho rolí v rámci charakteristiky českého kulturního dědictví. Uvádí také vlastní zkušenosti z této oblasti získané během výuky doma i v zahraničí. Dále představuje jednotlivé své publikace, v nichž vždy používala jazykový i kreslený humor jako důležitý stavební prvek učebních textů. Vysvětluje, proč považuje metodu „výuky humorem“ za velmi smysluplnou, osvěžující a oprávněnou. Cílem obrazové konverzační příručky *Česky s humorem* s podtitulem *Česká rčení, přísloví a pranostiky* je především podpora názorné výuky češtiny jako cizího jazyka. Tematicky i formálně navazuje na příručku *Česky s obrázky* a na soubor kreslených vtipů *Kdo se směje, rozumí* též autorky. Publikace obsahuje 25 obrazových listů, které nabízejí prostřednictvím výtvarné zkratky vybrané ukázky běžných českých rčení, přísloví a pranostik a které jsou doplněny adekvátní textovou oporou v podobě 25 pracovních listů s jednotným názvem Otázky a úkoly, kde lze účelově vybrat z široké nabídky cvičení, otázek, komunikačních úkolů, diskuzních i herních bloků, divadelních etud atd. Pracovní listy jsou doplněny lexikálními poznámkami a často také krátkými tematickými básničkami, které lze použít k nácvičce výslovnosti, k obsahové analýze i jako inspiraci pro podobné pokusy studentů.

KLÍČOVÁ SLOVA:

čeština pro cizince, výuka humorem, rčení, přísloví, pranostiky, metoda názornosti, lingvodidaktika, idiomatika, ilustrace

ABSTRACT:

The article examines the possibilities of incorporating humor into teaching Czech as a foreign language. Utilizing the experience she has gained teaching Czech as a foreign language, both in the Czech Republic and abroad, the author contemplates the specific effect humor has on the teaching process and explores the so-called Czech national humor and its importance in Czech culture. She presents her own publications that use verbal and pictorial humor as a key element of instructional texts, explaining why she considers the method of teaching through humor to be meaningful, refreshing, and legitimate. The illustrated conversational guide *Česky s humorem: Česká rčení, přísloví a pranostiky* [Czech through humor: Czech sayings, proverbs, and adages] aims above all else to bolster instruction of Czech as a foreign language. The book employs 25 illustrated pages to depict examples of common Czech sayings, proverbs, and adages, which are then supplemented by instructional texts, including 25 worksheets titled “Questions and Tasks.” These worksheets offer a wide range of questions and exercises, including dialogues and games, which can be used. Additionally, the book offers a series of short thematic poems that can be used for both pronunciation practice and content analysis. In format and theme, this book corresponds to the author’s textbook *Česky s obrázky* [Czech through pictures] and her instructional jokebook, *Kdo se směje, rozumí* [If you laugh, you understand].

KEY WORDS:

Czech as a foreign language, Language pedagogy, Humor in pedagogy, Proverbs, Idioms, Illustrations, Graphic pedagogy

Metoda výuky humorem prostupuje ve větší či menší míře jako zcela přirozený katalyzátor každým kvalitním a smysluplným vyučovacím procesem a možností, které se v tomto směru nabízejí ve výuce jazyků, jsou nepřeborné. Také v oboru čeština pro cizince má humor rozhodně své nezastupitelné místo nejen jako prvek nadlehčující studentům mimořádnou a často monotónní zátěž gramatického drilu, rozsvěčující orientační světélko v temném bludišti výjimek a dodávající odvalu před nastoupenou bojovou jednotkou pravidel, ale také jako přátelské pojivo vztahů mezi studenty navzájem i mezi nimi a jejich učiteli. Právě jiskra humoru často v jediném okamžiku spálí pomyslnou barikádu mezi učitelem (útočníkem) a jeho studenty (obránci „sladkého nicnedělání“). Učitel, který má smysl pro humor a umí jej smysluplně využívat, dokáže zázraky. Po právu bývá tento typ pedagoga u studentů mimořádně oblíben, daří se mu totiž převést je přes propasti nezáživných teorií po provazovém žebříku zábavného nazírání světa, a to i světa jazykové výuky tak, aby se dostali na kýžený druhý břeh osvojených znalostí a kompetencí bez zbytečných závratí, strachu z výšek a bolestivých konfrontací s vlastní nekompetentností. Humor totiž nabízí křídla.

Ve svých publikacích v oboru čeština pro cizince jsem se vždy zaměřovala právě na možnosti výuky s využitím humoru, a to specificky českého humoru, který je nepochybně fenoménem jak na poli literárním a filmovém, tak na poli každodenního života. Motivací pro tvorbu takto zaměřených materiálů mi byly především vlastní zkušenosti z výuky. Například během svého pracovního pobytu na vídeňské Wirtschafsuniversitaet jsem se ve výuce předmětu Kultur- und Wirtschaftsraum Tschechien, jehož cílem bylo seznámit rakouské studenty komplexně s Českou republikou a s jejími osobnostmi, vždy snažila představit český národ jako národ Komenského, Karla Havlíčka Borovského, Jana Nerudy, Svatopluka Čecha, Jaroslava Haška, Vladislava Vančury, Karla Čapka, Bohumila Hrabala, Jana Wericha, Jiřího Suchého, Miloše Formana, Zdeňka Svěráka a třeba také Járy Cimrmana a třeba také žáků darebáků, Vlasty Buriana, Spejbla a Hurvínka, Macha a Šebestové nebo Krtečka. Tedy jako národ s mnoha úspěšnými osobnostmi a s nezaměnitelným, výrazným a léčivým smyslem pro humor. Studenti tento postup velice oceňovali a sami si často volili pro své prezentace, které byly součástí semináře, osobnosti reprezentující některé typické stránky českého humoru, ať už na poli literárním, filmovém, divadelním, hudebním nebo výtvarném. Nabídka českého humoru je nepřeborná, prochází napříč staletími, je vymezena a specifikována historickými mantinely (připomeňme ve shodě s Karlem Čapkem, že humor přichází vždy zdola), které v logických souvislostech vytvořily bohaté podhoubí pro vznik osobitého českého národního humoru. Považovala jsem vždy za důležité ukázat cizincům ten nesmírně obtížný český jazyk jako jazyk s veselou duší a český humor s jeho lidovými kořeny jako rodinné stříbro české kultury.

Moje poslední příručka nazvaná *Česky s humorem* s podtitulem *Česká rčení, přísloví a pranostiky* (Vonková 2018) by měla přispět k nenásilnému a zároveň cílenému využívání metody výuky humorem v hodinách češtiny pro cizince. Tématem je výtvarné zpracování vybraných přísloví, rčení a pranostik doplněné textovou oporou úkolů, otázek, básniček a lexikálních poznámek. Tím jsem navázala na všechny své předchozí ilustrované materiály v oboru čeština pro cizince, především na předposlední

publikaci *Česky s obrázky* (Vonková 2013), která nabídla tematicky řazený soubor ilustrací, textů, dialogů, básniček, otázek a úkolů, propojený snahou studenty nenudit, zapojit, přesvědčit a pobavit. V závěru se již zde objevují výtvarná zpracování několika českých rčení s textovým doprovodem. Jde ale také o návaznost na mou prvotinu *Kdo se směje, rozumí* (Vonková 2000), sbírku kresleného humoru, která si kladla za cíl rozšířit slovní zásobu studentů s prioritním zaměřením na jazykovou synonymiku, objasnit některé zásadní výrazy češtiny hovorové, slangové a alespoň se dotknout rozsáhlé oblasti českých rčení a přísloví. Už tehdy jsem plánovala budoucí komplexnější zpracování přísloví, rčení a pranostik pro využití ve výuce češtiny pro cizince. A v úvodu této své první publikace se také vyjadřuji k charakteristice humoru v rámci jeho využití v daném oboru — „Humor je tradičně metaforizován jako lék nebo koření života. Knížka, kterou jste otevřeli, vám nabízí humor jako katalyzátor učení. Zapomeňme na oblíbenou průpověďku českých školáků — učení mučení — a zkusme tento bolestiplný proces obrátit — učení smíchem.“ Podobně byl zaměřen i soubor humorně laděných textů z oblasti publicistiky nazvaný *Fejetony, eseje, komentáře k životnímu stylu v České republice 90. let* (Vonková 2003). Jeho cílem bylo „představit zahraničním studentům proměny české současnosti nikoli jako bezvýhodné drama či jednoznačné, prvoplánové vítězství, ale jako cestu plnou problémů a omylů, nicméně otevřenou“. V souladu s tím byla stavebním prvkem většiny statí kritika, ironie a satira, míněná nikoli jako samoučelná destrukce, ale jako prostředek k hledání možných řešení a nápravy. I zde byla zdůrazněna jazyková komika, a to jak v oddíle Lexikální poznámky, tak v úsecích Pozorujte slovní řady, Vysvětlete, vyjádřete jiným způsobem a Otázky a úkoly.

Veršovaná divadelní hra *Cizinci v Praze aneb Putování cizinců za češtinou a putování mladých lidí za láskou* (Vonková 2007), která s využitím formy divadla na divadle předvádí průběh vyučování v jednom jazykovém kurzu češtiny, nabízí prostřednictvím metody Act and Speak, prosazující spojení divadla s výukou cizích jazyků, možnosti oživení a zautentičnění výuky, prohloubení jejího kontaktu s realitou. I když moderní výuka češtiny pro cizince běžně pracuje s dialogem, inscenační metodou, prezentacemi, komunikačními situacemi, etudami, jazykovými hrami apod., využití samotného textu divadelních her bývá spíše výjimkou. Pokusila jsem se proto v této publikaci vytvořit divadelní text, který by vzhledem ke specifickým nárokům jazykového divadla akcentoval určitou míru zapamatovatelnosti a zvukomalebnosti. Tomu vychází vstříc právě veršovaná podoba divadelní hry a její doplnění písňovými texty. Rozmarná komedie vaudevillovského typu pracuje s komickou zkratkou, s nadsázkou, s prvky parodie, satiry, ironie a sentimentální frašky. Součástí textu jsou opět ilustrace charakterizující jednotlivé postavy a dále pak lexikální poznámky objasňující, pokud možno s humorem některá jazyková úskalí textu (např.: *drzý klacek, na cimprcampr, po uši zamilovaný, dočkej času jako husa klasu...*). Tato hra byla také nastudována a předvedena studenty 10. ročníku na Gymnáziu Friedricha Schillera v Pirně pod vedením vyučující češtiny a metodičky českého jazyka Mgr. Veroniky Haupt.

Publikace *Česky s humorem* tedy vznikla v logické návaznosti na všechny mé předchozí zkušenosti a ve shodě s dlouhodobými plány a přípravami směřujícími k výtvarnému a textovému zpracování alespoň určitého úseku mimořádně inspirativní

oblasti českých reálií, jako jsou přísloví, rčení a pranostiky s cílem přiblížit jejich lingvodidaktické možnosti učitelům češtiny jako cizího jazyka a odkrýt některé z dalších půvabů české frazeologie studentům.

Dané téma samozřejmě nabízí mimořádné spektrum didaktických možností od prohlubování komunikační, lexikální a gramatické kompetence až po rozšiřování znalostí cizinců ve sféře civilního chápání českých reálií — folklóru, zvyků, tradic, kultury, povahy, humoru a dalších specifík charakterizujících český národ.

Výtvarně jsem se snažila vyjádřit jednotlivá rčení, přísloví a pranostiky jako drobné příběhy, které vybízejí k dalšímu rozvíjení děje, a tedy směřují výuku k nenásilnému prohlubování komunikační složky jazyka. Od standardního rozšiřování lexikálních znalostí, kdy pracujeme s prostým popisem obrázků, můžeme postupovat k hlubší analýze obecných problémů, ukrytých v charakteristických příkladech české lidové moudrosti, což předpokládá širší škálu znalostí a dovedností. S materiálem je tedy možné pracovat výběrově v celém spektru jednotlivých úrovní SERR. Může sloužit jako doplněk pro všechny běžně používané učebnice češtiny pro cizince. Podle konkrétních potřeb dané cílové skupiny je možné zvolit vhodné ukázky a odpovídající didaktické postupy. Důraz je kladen především na komunikační stránku jazyka, a proto jsou součástí textových bloků úkoly zaměřené na divadelní improvizace a diskuzní fóra, přičemž studenti jsou inspirováni k vytváření dialogů a scénářů, ztvárňujících jednotlivé fiktivní příběhy, ukryté za obrazným i slovním vyjádřením vybraných poselství české lidové moudrosti.

Doprovodné texty rozvíjejí výchozí téma do širokého okruhu otázek, úkolů, cvičení, her i dramatických etud. Učitel si může podle situace ve třídě vybírat, které aktivity a v jakém pořadí do svého programu zařadí. Textová část je podobně jako v předchozích publikacích oživena krátkými, jednoduchými básničkami. Jejich smyslem je odlehčit mravoučnou podstatu zobrazených výchovných příběhů, např.:

Když mě honí mlsná, je to chvíle drsná,
daleko jí neuteču, proti ní se jenom vleču,
rychlá je jak tornádo, každý před ní prchá do:
— do cukrárny, do pekárny, do kavárny, do vinárny,
svádí zde však souboj marný, ...

Opět se zde nabízejí možnosti výuky humorem, protože verše, často nevázané, rozvíjejí a zesilují žertovnými detaily potenciál jednotlivých přísloví a rčení, sevřený původně v maximálně stručném formátu. Básničky je možné zároveň využít při nácvičce výslovnosti i při odpočinkových aktivitách, akcentujících hru s jazykem a libozvučnost češtiny. Jsou také ukázkami netradiční obsahové analýzy, která bude studenty inspirovat k tomu, aby dále sami vytvářeli své vlastní příběhové modely, korespondující s výchozím schématem předkládaných postulátů lidové moudrosti.

Cílem příručky je tedy prostřednictvím metody názornosti, vizualizace frazeologie představit češtinu a české myšlení na úrovni lidových rčení, přísloví a pranostik v historické kontinuitě a s funkčním přesahem do současnosti, tak aby využitelnost v oboru češtiny pro cizince byla co nejširší a co nejpřesvědčivější. Důraz je kladen na obraznost češtiny, která málo slovy vyjádří mnoho a která v sobě uchovává po

staletí vzácný dar humoru, Čechům tak blízký a nad jiná národní specifika tak milý. Zvláště v oblasti idiomatiky, pro cizince mimořádně náročné, se nabízí možnost ztvárnění „v obrazech“ jako velká pomoc při pochopení a výkladu obrazných frází, které nejsou prvoplánově zřejmé. Metoda výuky humorem, a to humorem výtvarným, zde podporuje odlehčení a zároveň zpětnou vazbu. Didaktické ilustrace, které by měly navozovat určitý optimismus a přívětivost, které jsou cíleně přizpůsobeny aspektu zřetelnosti, přehlednosti a pojmenovatelnosti, zároveň obsahují určité tajemství, hádanku, stimulují potřebu nejen vyslovit viděné, ale také doplnit tušené a naznačené.

Členění materiálu bylo podřízeno především požadavku přehlednosti, dohledatelnosti a strukturální ukázněnosti. Dvacet pět obrazových listů, obsahujících většinou dvě větší ilustrace, případně více drobných ilustrací, je doplněno dvaceti pěti textovými pracovními listy s jednotným titulkem Otázky a úkoly, které jsou dále strukturovány v kombinaci: cvičení, otázkové a diskuzní bloky, hry, scénky, etudy a lexikální poznámky. Mezi nejčastější typy cvičení patří: spojování rozděleného textu; nabídky možných výkladů (např. „Má hlad jako vlk.“ — 1. hodní lidé pozvali hladového vlka do restaurace; 2. noční raut účastníků maškarního plesu, 3. mám velký, obrovský hlad, 4. muž se proměňuje ve vlkodlaka, když má velký hlad); jednoslovná shrnutí (např. „Mluví jako kniha.“ — výřečnost, „Má oči všude.“ — zvědavost); soubory otázek a výzev k diskuzi, umožňující studentům prezentaci vlastní zkušenosti, vlastního příběhu a také vlastního hodnocení pozorované situace (např. „Když budeš zvědavý, budeš brzo starý.“ — Jaké otázky kladou často děti svým rodičům? Improvizujte podobný dialog dětí a rodičů.). Důležitým typem úkolů je také inscenační využití motivů, nabídka scének k tématu (např. „Honí mě mlsná.“ — zahrajte scénku, kde vystupují tyto postavy: muž + jeho zdraví + „mlsná“ — neodolatelná chuť na sladké); dokončování dialogů (např. „Mladí ležáci, staří žebráci.“ — zahrajte scénku, kde vystupují tyto postavy: líný mladý muž + jeho mládí — uživej si, nepracuj... + jeho stáří — vidíš, jak jsi dopadl...); již zmiňované tematické básničky, zaměřené na rozehrání motivu a trénink výslovnosti, dále pak lexikální poznámky, které předkládají studentům slovní řady lexikálně a obsahově blízkých výrazů s výzvou, aby slova byla vysvětlena a použita ve větách (např. *ležet, ležák — ležící člověk, pivo*), důraz je kladen na synonyma, homonyma a opozita. Z gramatických kategorií je akcentován vid, slovesné a předložkové vazby.

S materiálem je možné pracovat výběrově podle momentální potřeby ve výuce — konverzace, realie, lexikum, hovorová čeština, výslovnost, gramatika (např. nácvik kondicionálu: *honit bycha*). Vhodný je také tematický výběr, kdy doplníme některou ukázkou právě probírané téma — rodina, láska, studium, kariéra, lidské vlastnosti, zvyky, roční období, počasí (např. „Únor bílý, pole sílí.“; „Venku se čerti žení.“). Pokud jde o časové rozvržení hodiny, doporučila bych použít vybrané ukázky buď v úvodní, motivační fázi (např. k tématu lidské vlastnosti: „Chodí s hlavou v oblacích.“; „Podřezává si větvičku, na které sedí.“) nebo naopak na závěr jako doplnění či shrnutí výuky. Určitě je také možné příručku využít v rámci nejrůznějších aktivních metod, kdy je potřeba studenty probrat, rozpochybovat, vytvořit diskuzní atmosféru. Tady se opět nabízí integrovaná inscenační metoda, metoda Act and Speak, tedy škola na jevišti.

Už při pretestování příručky v různých skupinách výuky češtiny pro cizince jak v Čechách v rozmanitých kurzech UK ÚJOP Praha, tak například také ve třídách Gymnázia Friedricha Schillera v saské Pirně, se mi opět potvrdilo, že pokud zapojíme do výuky humor, na který ovšem naše publikum slyší a chce slyšet, dostaneme se se studenty mnohem rychleji tam, kam potřebujeme, dokážeme jim předložit i ta nejzákeřnější gramatická úskalí mnohem statečněji a klidněji a zvládneme jim vysvětlit i ty nejnevysvětlitelnější zapeklitosti češtiny mnohem snáze. Smyslem této knížky je pomáhat právě těmto postupům, které nahradí v lavicích strach, nervozitu a beznaděj radostí, úsměvem a pocitem, že nic není nemožné. Vždyť porozumět příslovím, rčením a idiomům patří v každém jazyce k vysoké úrovni jeho pochopení a uchopení, neboť zde jde již o určité sblížení se s duší národa, a pokud se u toho ještě dokážeme zasmát, posílíme tím nejen svou paměť, ale i svou náklonnost k lidem, jejichž jazyk se učíme.

BIBLIOGRAFIE:

- Vonková, M. (2000): *Kdo se směje, rozumí*. Praha: Karolinum.
- Vonková, M. (2003): *Fejetony, eseje, komentáře k životnímu stylu v České republice 90. let. Textová příručka pro velmi pokročilé. Doplnkový učební materiál*. Praha: Karolinum.
- Vonková, M. (2007): *Cizinci v Praze, aneb, Putování cizinců za češtinou a putování mladých lidí za láskou. (Divadelní hra pro pokročilé)*. Praha: Karolinum.
- Vonková, M. (2013): *Česky s obrázky*. Praha: Karolinum.
- Vonková, M. (2018): *Česky s humorem. Česká rčení, přísloví a pranostiky*. Praha: Karolinum.

UKÁZKA:

OBRÁZEK 1

Otázky a úkoly (24):

1. Spojte správně dvě části přísloví a rčení:

Potřebuji si vyčistit	...	uši
Blýská se na	...	slovo
Má v hlavě	...	ocet
Drží	...	lepší časy
I stěny mají	...	hlavu
Zůstala na	...	brouky

2. Přiřaďte rčení a přísloví k obrázkům, obrázky popište.

3. Který výklad nejlépe odpovídá jednotlivým rčením nebo příslovím?

- 1) „Potřebuji si vyčistit hlavu.“
  - a) nemá umyté vlasy
  - b) musí si odpočinout, relaxovat
- 2) „Zůstala na ocet.“
  - a) dívka miluje kyselé okurky a utopila se při nakládání v jedné láhvi s octem
  - b) dívka se asi už nevdá a rodičům to vadí
- 3) „Drží slovo.“
  - a) vždy dodrží to, co řekl
  - b) muž si koupil na pouti balónek s nápisem Ahoj
- 4) „Má v hlavě brouky.“
  - a) v tropických krajích nás může napadnout různý hmyz
  - b) má špatnou náladu, nemůže se soustředit, myslí na pochmurné věci
- 5) „Blýská se na lepší časy.“
  - a) venku je tak špatné počasí, že se přestaly konat popravy
  - b) něco se náhle začíná měnit k lepšímu
- 6) „I stěny mají uši.“
  - a) tapeta Ucho se dívkám velmi líbí
  - b) musíme si dávat pozor, mluvit tiše, někdo nás může slyšet

4. Odpovězte, zahrajte scénku:

- a) Člověk, který drží slovo, je: spolehlivý, šťastný, lakomý?
- b) Scénka: nešťastní rodiče domlouvají dceři, aby se už konečně vdala, říkají jí, co má dělat, aby získala ženicha; dcera odmlouvá, odmítá...
- c) Scénka: dvě ženy si vyprávějí o jiných lidech (pomlouvají je, drbají - hovor.), jedna žena má strach, aby je někdo neslyšel...

Lexikální poznámky

Vysvětlete následující slova a použijte je ve větách:

čistírna, vdát se, být zasmušilý, mít špatnou (dobrou) náladu, blýskat se (impf.), zablesknout se (pf.), pomlouvat někoho, drbat (hovor.), pomluvy, drby (hovor.)

UKÁZKA:

OBRÁZEK 2

Otázky a úkoly (25):

1. Spojte správně dvě části přísloví a rčení:

Pozdě	...	jiný vdolky.
Má svou	...	často klame.
Kdo chce s vlky žítí,	...	bycha honit.
Zdání	...	hlavu.
Někdo má rád holky,	...	musí s nimi výtí.

2. Přiřaďte rčení a přísloví k obrázkům, obrázky popište.

3. Který výklad nejlépe odpovídá jednotlivým rčením nebo příslovím?

1) „Pozdě bycha honit.“

- a) hubený muž nemůže dohonit tlustého, který mu ukradl tričko s nápisy
- b) je vždy pozdě říkat, co bych udělal, když už jsem to neudělal

2) „Zdání často klame.“

- a) věci (lidé) se nám často zdají jiné (krásnější), než jsou
- b) na maškarním plese se muž seznámil s hezkou ženou, bohužel to byla jen maska

3) „Někdo má rád holky, jiný vdolky.“

- a) lidé mají různé slabosti – někdo pro jídlo, jiný pro ženy
- b) muž se na večírku věnuje mnoha ženám, jeho kamarád mu zatím snědl všechno jídlo

4) „Kdo chce s vlky žítí, musí s nimi výtí.“

- a) muž je milovník přírody, zkoumá život divokých zvířat, především vlků
- b) když jsi součástí nějakého společenství, pracovního týmu, musíš dodržovat jeho pravidla, musíš se podřídit jeho ideologii

5) „Má svou hlavu.“

- a) muž navštívil maškarní ples, ale zapomněl si vzít masku
- b) trvá si na svém, vše dělá po svém, nenechá se ovlivnit

4. Který obrázek můžete charakterizovat kterými slovy:

- a) přetvářka
- b) přízpusobivost
- c) svéhlavost, tvrdohlavost
- d) slabosti
- e) výmluvy, pozdní lítost

5. Zahrajte scénky, napište a přečtěte dialogy:

Rodina radí synovi, aby šel studovat medicínu nebo ekonomii, on ale chce být učitelem. Všichni argumentují, syn se nechce dát přesvědčit.

- a) Učitel se ptá žáka: proč jsi nenapsal úkol; proč jsi nepřišel včas; proč ses naučil básničku; proč ses o přestávce nechoval slušně — proč jsi házel houbou a pral ses se spolužákem...? Žák odpovídá: napsal bych úkol, kdyby nám večer doma nevypnuli elektřinu ... Manželka se ptá manžela: proč jsi místo mouky koupil pivo; proč jsi nevyluxoval; proč jsi neposekal trávu na zahradě; proč jsi nepřivedl děti ze školky; proč jsi nekoupil květiny mé matce k narozeninám...? Manžel odpovídá: vyluxoval bych, kdyby nebyl v televizi fotbal...
- b) ČLOVĚK × SVĚDOMÍ (kdyby ses lépe učil, dostal by ses na vysokou školu; kdybys víc trénoval, mohl jsi být slavným sportovcem; kdybys méně jedl, nebyl bys tlustý; kdybys dříve vstal, nepřišel bys pozdě do práce ... × určitě bych vstal dříve, kdybys nešel tak pozdě spát, kdybys v hospodě nevypil pět piv, kdybysom neslavili Petrovy narozeniny...)

6. Přečtěte si básničku, ke kterému přísloví nebo rčení ji zařadíte? O čem vypovídá?

Já bych bycha chytil rád,
jen kdyby chtěl poslouchat,
bychu stůj, bychu stůj, budeš můj!
Bych však rychle uhání, marné je mé volání.

Já bych tak rád studoval,
kdybys neměl bolest hlavy,
o diplom bych velmi stál,
jenže všechno mě tak znává.

Já bych tak rád sportoval,
kdyby tělo nebolelo,
medaile bych vyhrával,
kdyby se mi vstávat chtělo.

Pozdě honit bycha, zhasly naděje,
člověk marně vzdychá, když už pozdě je,
co jsi zaspal, nedohoníš,
marně proto slzy roníš.

Lexikální poznámky

Vysvětlete následující slova a použijte je ve větách:

honit koho (impf.), dohonit (pf.), litovat, lítost, pozdě, pozdní; zdát se, zdání, klamat (impf.), oklamat (pf.); vdolek, záliba, slabost *pro koho, co*; vlk, výt, přizpůsobit se *komu, čemu*, přizpůsobivost; svěhlost, tvrdohlavost